

СЕКЦІЯ 2

СОЦІАЛЬНІ СТРУКТУРИ ТА СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

DEVELOPMENT OF SOCIAL ACTIVITY OF STUDENT YOUTH

Стаття присвячена дослідженню розвитку соціальної активності студентської молоді в умовах сучасного суспільства. Аналізуються основні чинники, що впливають на соціальну активність студентів, такі як освітнє середовище, соціальні мережі та громадські організації. Особлива увага приділяється ролі університетів у формуванні активної громадянської позиції молоді. Досліджуються також механізми залучення студентів до соціально значущої діяльності та їх вплив на розвиток особистісних якостей. У статті також аналізується роль технологій та соціальних медіа у розвитку соціальної активності студентської молоді. Встановлено, що використання соціальних медіа дозволяє залучати більше молодих людей до активної участі в громадських проєктах, полегшуючи організацію заходів та мобілізацію ресурсів. Запропоновано впровадження спеціалізованих програм та тренінгів, що сприятимуть розвитку лідерських якостей та навичок ефективної комунікації. Також рекомендовано активніше залучати студентів до процесу прийняття рішень на рівні закладів освіти, що підвищить їхню мотивацію та відповідальність за результати власної діяльності. Представлено детальний опис різних форм соціальної активності студентів, включаючи волонтерську діяльність, участь у громадських організаціях, студентському самоврядуванні та соціальних ініціативах. Виявлено, що соціальна активність позитивно впливає на академічні досягнення студентів, їхнє самопочуття та майбутню професійну реалізацію. Обговорення результатів фокусується на визначенні найефективніших підходів та стратегій для стимулювання соціальної активності студентської молоді. Розглядаються успішні практики та проєкти, які можуть бути використані в освітніх установах для підвищення рівня громадянської участі студентів. Загалом, стаття надає цінні рекомендації для освітніх установ, громадських організацій та самих студентів, спрямовані на підвищення рівня соціальної активності молоді.

Ключові слова: соціальна активність, студентська молодь, громадська участь,

освітнє середовище, соціальні мережі, студентське самоврядування.

The article is devoted to the study of the development of social activity of student youth in modern society. The article analyzes the main factors that influence the social activity of students, such as the educational environment, social networks, and public organizations. Particular attention is paid to the role of universities in shaping the active civic position of young people. The mechanisms of students' involvement in socially significant activities and their impact on the development of personal qualities are also studied. The article also analyzes the role of technology and social media in the development of social activity among students. It has been established that the use of social media allows more young people to actively participate in community projects, making it easier to organize events and mobilize resources. It is proposed to introduce specialized programs and trainings that will promote the development of leadership and effective communication skills. It is also recommended to involve students more actively in the decision-making process at the level of educational institutions, which will increase their motivation and responsibility for the results of their own activities. It provides a detailed description of various forms of social activity of students, including volunteering, participation in public organizations, student government and social initiatives. It has been found that social activity has a positive impact on students' academic achievements, well-being, and future professional realization. The discussion of the results focuses on identifying the most effective approaches and strategies to stimulate social activity among students. Successful practices and projects that can be used in educational institutions to increase the level of student civic engagement are discussed. In general, the article provides valuable recommendations for educational institutions, NGOs, and students themselves, aimed at increasing the level of social activity of young people.

Key words: social activity, student youth, public participation, educational environment, social networks, student self-government.

УДК 378:316

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.62.3>

2024.62.3

Маринець Н.В.

к.філос.н.,

доцент кафедри історії

та суспільних дисциплін

Закарпатський угорський інститут

імені Ференца Ракоці II

Букіна Т.В.

к.істор.н., доцент,

завідувач кафедри соціальних

та загальнотехнічних дисциплін

Первомайський навчально-науковий

інститут

Національного університету

кораблебудування

імені адмірала Макарова

Постановка проблеми. Розвиток соціальної активності студентської молоді є однією з важливих задач сучасного суспільства. Виховання соціально активних громадян, здатних до конструктивної участі в різних аспектах життя суспільства, має важливе значення для формування демократичних цінностей, зміцнення соціальної згуртованості та створення сприятливих умов для економічного розвитку.

Молодь становить значну частину населення більшості країн світу. За даними Організації Об'єднаних Націй, у 2022 році кількість молодих людей віком від 15 до 24 років становила близько 1,2 мільярда, що складає приблизно 15,5% світового населення. У деяких країнах цей показник є ще вищим. Наприклад, в країнах Африки на південь від Сахари молодь віком від 15 до 24 років складає близько 20% насе-

лення. В Україні, за даними Державної служби статистики, молодь віком від 15 до 34 років складає близько 22,5% населення станом на початок 2023 року – це підкреслює важливість залучення молоді до активної участі у суспільному житті для забезпечення стабільного розвитку країни [5].

Активна участь молоді у суспільному житті сприяє розв'язанню соціальних проблем та стимулює розвиток різних сфер діяльності. Зокрема, молодь активно бере участь у волонтерських проєктах, громадських організаціях, політичних рухах та ініціативах, спрямованих на покращення якості життя в їхніх громадах. Наприклад, за даними Європейського молодіжного форуму, близько 25% молодих європейців у 2020 році були залучені до волонтерської діяльності. Участь молоді у громадських та політичних процесах також має важливе значення. У країнах Європейського Союзу молодіжна участь у виборах та політичних акціях зростає, за даними Євробарометра, участь молоді у виборах до Європарламенту у 2019 році збільшилась на 50% порівняно з 2014 роком [8].

Тому, розвиток соціальної активності студентської молоді є ключовим чинником для забезпечення сталого та динамічного розвитку суспільства. Враховуючи значну частку молоді у населенні, важливо створювати умови для її активної участі у суспільному житті та сприяти розвитку громадянської відповідальності та соціальної свідомості.

Студентська молодь, будучи носієм нових ідей та енергії, відіграє вирішальну роль у процесах соціальної трансформації й вона здатна не лише адаптуватися до змін, але й ініціювати їх, пропонуючи інноваційні рішення та підходи до різноманітних проблем. У цьому контексті розвиток соціальної активності студентів стає необхідною умовою для досягнення сталого розвитку та модернізації суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розвиток соціальної активності студентської молоді є важливим аспектом формування громадянської свідомості та активної життєвої позиції молодих людей. За останні роки значно зросла увага до цього питання з боку науковців та дослідників. Васильєва М. [1], Коваленко Д. [1], Романова І. [1], Лун Ч. [10], Мутохарі Ф. [15], Путу С. [15], Різал Ю. [15], Романова А. [16], Сюй Д. [10], Хуан І. [10], Чжан І. [10], Чжу Ж. [10] фокусуються на вивченні впливу різних чинників на рівень соціальної активності студентів, таких як освітнє середовище, участь у волонтерських та громадських організаціях, а також роль цифрових технологій у стимулюванні молодіжного активізму. Важливу роль у цьому відіграють державні та міжнародні програми, спрямовані на підтримку молодіжних ініціатив та проєктів.

Останні дослідження показують, що активна участь студентів у соціальному житті позитивно впливає на їх особистісний розвиток, формує лідерські якості та навички ефективної комунікації. Наприклад, участь у студентських організаціях та клубах допомагає молоді розвивати організаторські здібності, працювати в команді та вирішувати конфлікти. Аркісола М. [6], Ївженко Ю. [2], Канаєва Н. [11], Кібенко Л. [19], Котелевець А. [3], Московіц Г. [13], Муанар І. [6], Нохріна І. [3], Папутунган Т. [18], Смідерле Р. [17], Тентама Ф. [18], Товстоган В. [19], Хамматова Р. [12] відзначають, що соціальна активність сприяє розширенню мережі контактів та формуванню корисних соціальних зв'язків, що є важливим для майбутньої професійної кар'єри. Дослідники також відзначають, що студенти, які беруть активну участь у громадському житті, мають вищий рівень задоволеності життям та кращу адаптованість до змін. Гао К. [7], Голосумова Г. [8], Кідінов А. [8], Клевака Л. [5], Налічаєва С. [8], Патіца К. [14], Салахова В. [2], Тур О. [5], Чен П. [7], Ченьє Б. [7], Янишева В. [8] підкреслюють значення інтеграції студентської молоді у суспільно корисну діяльність через освітні програми та партнерські проєкти з місцевими громадами. Такі ініціативи сприяють розвитку відповідальності, емпатії та соціальної солідарності серед молоді. Наприклад, у багатьох університетах запроваджуються програми роботи в громаді, які передбачають участь студентів у соціальних та екологічних проєктах й це не лише допомагає розв'язувати актуальні проблеми суспільства, але й формує у студентів розуміння важливості їхнього внеску у спільну справу. Тому, розвиток соціальної активності студентської молоді є багатограним процесом, що потребує комплексного підходу та підтримки з боку освітніх установ, держави та суспільства в цілому.

Метою статті є дослідження та обґрунтування ефективних методів розвитку соціальної активності студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві розвиток соціальної активності студентської молоді набуває особливої ваги, адже саме молодь є рушійною силою змін та інновацій, а соціальна активність студентів сприяє формуванню активної громадянської позиції, розвитку навичок лідерства та комунікації, а також підвищенню соціальної відповідальності [3]. В умовах глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій, студенти мають унікальні можливості для взаємодії, обміну досвідом та участі в суспільних процесах як на національному, так і на міжнародному рівнях, тому важливим є створення сприятливих умов для розвитку їхньої соціальної активності через освітнє середовище, підтримку громадських організацій та

використання можливостей соціальних мереж [14, с. 8], що допоможе виховати покоління відповідальних, освічених та соціально активних громадян, здатних вирішувати складні виклики сучасності.

Відповідно, науковці розділяють основні чинники, що впливають на соціальну активність студентів, на декілька категорій, серед яких освітнє середовище, соціальні мережі та громадські організації відіграють ключову роль, а саме: академічна культура та цінності, тобто в університетах та коледжах, де підтримується атмосфера співпраці та взаємодопомоги, студенти більше залучені до соціальних активностей; інтерактивні методи навчання, адже використання дискусій, групових проєктів та інших інтерактивних методів стимулює студентів до активнішої участі у соціальних та громадських заходах; підтримка з боку викладачів (викладачі, які заохочують студентів до участі у соціальних та громадських активностях, часто сприяють підвищенню рівня їхньої залученості); інфраструктура та ресурси, тобто наявність клубів, організацій та інших ресурсів на кампусі сприяє активнішій участі студентів у позанавчальній діяльності; комунікація та організація заходів, адже соціальні мережі полегшують організацію подій, обмін інформацією та залучення студентів до різних заходів; формування спільнот за інтересами, адже завдяки соціальним мережам студенти можуть легко знаходити однодумців та об'єднуватися в групи за інтересами; інформаційна підтримка, тому, що соціальні мережі слугують джерелом новин та інформації про можливості участі у волонтерських проєктах, акціях та інших соціально значущих заходах; віртуальна соціалізація, адже соціальні мережі надають платформу для обговорення соціальних питань та обміну досвідом, що стимулює активну громадську позицію; можливості для волонтерства, тобто громадські організації часто пропонують студентам можливості для участі у волонтерських програмах, що розвиває їхні соціальні навички; професійний розвиток, адже участь у громадських організаціях допомагає студентам здобувати нові знання та навички, що може бути корисним у їхній майбутній кар'єрі; підтримка та менторинг, тобто громадські організації мають можливість надавати студентам підтримку та наставництво, що допомагає їм краще орієнтуватися у соціальній активності; соціальна відповідальність, адже залучення до діяльності громадських організацій сприяє формуванню у студентів почуття соціальної відповідальності та активної громадянської позиції [2; 4; 13, с. 78–119; 16].

Ефективне залучення студентів до соціально значущої діяльності потребує використання механізмів, кожен з яких має свій унікальний вплив на розвиток особистісних

якостей [13]. Нижче наведена таблиця ілюструє основні механізми залучення студентів до соціально значущої діяльності та їх вплив на формування особистісних якостей, необхідних для успішної інтеграції у суспільне життя та професійну діяльність (табл. 1).

Таблиця 1
Огляд основних механізмів залучення студентів до соціально значущої діяльності та відповідний вплив кожного з них на розвиток важливих особистісних якостей

Механізми залучення	Приклади	Вплив на особистісні якості
Освітні програми та курси	Інтеграція соціальних проєктів у навчальні програми, курси з лідерства та соціальної відповідальності	Розвиток лідерських навичок, підвищення соціальної відповідальності
Волонтерські програми	Участь у волонтерських ініціативах, співпраця з громадськими організаціями	Розвиток емпатії, емоційного інтелекту, підвищення соціальної відповідальності
Студентські організації та клуби	Активна участь у студентських організаціях, клубах за інтересами, студентське самоврядування	Розвиток лідерських та комунікативних навичок, навичок самоорганізації
Соціальні мережі та онлайн-платформи	Використання соціальних мереж для координації та поширення інформації	Покращення комунікативних навичок, розвиток критичного мислення
Конкурси та гранти	Участь у конкурсах на соціальні проєкти, отримання грантів на їх реалізацію	Розвиток творчого підходу, критичного мислення, навичок вирішення проблем

Джерело: складено на основі [13].

Впровадження спеціалізованих програм та тренінгів для розвитку лідерських якостей і навичок ефективної комунікації є дуже важливим для сучасного студентського середовища [6, с. 107], адже лідерські якості включають здатність ухвалювати стратегічні рішення, мотивувати команду та керувати змінами, а ефективна комунікація сприяє створенню позитивної атмосфери, де кожен студент відчувається почутим і цінним.

Спеціалізовані програми для студентів зазвичай містять тренінги з емоційного інтелекту, управління конфліктами, побудови команд та ведення переговорів й вони можуть проводитися у формі семінарів, воркшопів, онлайн-курсів чи індивідуальних коучингових сесій [10, с. 3]. Ефективність таких програм забезпечується інтерактивними методами навчання, що дозволяють студентам відразу застосовувати отримані знання на практиці. Важливим аспектом є також зворотний зв'язок, який допомагає учасникам зрозуміти свої сильні та слабкі сторони й працювати над їхнім вдосконаленням.

Впровадження таких програм не тільки підвищує кваліфікацію студентів, але й сприяє їхньому загальному успіху, адже ефективні лідери здатні краще управляти командами та досягати поставлених цілей [19, с. 34], тому, що розвиток лідерських якостей та навичок ефективної комунікації є критично важливими для успішного керівництва та управління в сучасному світі.

Існує безліч міжнародних програм та тренінгів, які надають можливість студентам розвивати ці навички. Вони доступні в різних країнах та охоплюють широкий спектр тем, включаючи стратегічне мислення, публічні виступи, переговори та управління конфліктами.

Наприклад, програми від Harvard Business School та MIT Sloan School of Management в США відомі своїм акцентом на стратегічне мислення та інновації, а ті, що пропонуються INSEAD у Франції та Сінгапурі, фокусуються на глобальному управлінні та трансформаційних змінах. Крім академічних інститутів, такі організації як Toastmasters International та Center for Creative Leadership (CCL) пропонують більш практичний підхід до розвитку лідерських навичок та ефективної комунікації. Toastmasters International, наприклад, забезпечує регулярні зустрічі для практики публічних виступів та міжособистісної комунікації, що є надзвичайно корисним для тих, хто прагне вдосконалити свої ораторські здібності [10; 11].

Загалом, аналіз цих програм показує, що існує безліч можливостей для розвитку лідерських якостей та навичок ефективної комунікації, які відповідають різним потребам і цілям. Від інтенсивних академічних курсів до більш практичних тренінгів, кожен може знайти відповідну програму для свого професійного розвитку. Важливо ретельно оцінювати доступні варіанти та вибирати ті, які найкраще відповідають індивідуальним вимогам і кар'єрним цілям (табл. 2).

Міжнародні дослідники [1; 7; 12; 18] відзначають, що стимулювання соціальної активності студентської молоді є важливим завданням, яке сприяє формуванню активної громадянської позиції, розвитку лідерських

навичок та підвищенню загального рівня соціальної відповідальності. Один з підходів до стимулювання соціальної активності полягає у створенні та підтримці студентських організацій і об'єднань, адже такі структури надають молоді можливість реалізовувати свої ідеї, брати участь у прийнятті рішень та організовувати різноманітні соціальні, культурні та спортивні заходи [6, с. 301]. Крім того, залучення студентів до діяльності в організаціях сприяє розвитку комунікативних та організаційних навичок, що є важливими для майбутнього професійного життя [7, с. 5]. Іншою ефективною стратегією є проведення тренінгів та семінарів, спрямованих на розвиток лідерських якостей та навичок роботи в команді, тобто такі заходи допомагають студентам зрозуміти важливість активної громадянської позиції та соціальної відповідальності. Під час тренінгів студенти отримують можливість обмінюватися досвідом, розвивати критичне мислення та навчатися ефективних методів вирішення конфліктів, відповідно це сприяє формуванню у молоді почуття спільності та готовності діяти на благо суспільства [18, с. 561].

Третій підхід передбачає використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для залучення студентів до соціальної діяльності, тобто соціальні мережі, блоги та онлайн-платформи стають потужним інструментом для поширення інформації про соціальні проекти, обмін думками та залучення нових учасників до різноманітних ініціатив [9, с. 1879; 15, с. 579] – віртуальні спільноти об'єднують студентів з різних закладів освіти, створюючи широкі можливості для співпраці та обміну досвідом.

Сьогодні важливою стратегією є активне залучення студентів до науково-дослідної діяльності, спрямованої на вирішення соціальних проблем. Наукові проекти, присвячені вивченню соціальних явищ, мають практичне значення для розробки нових підходів до соціальної роботи, освіти та охорони здоров'я [17, с. 6]. Залучення студентів до таких проектів сприяє розвитку їхніх дослідницьких навичок та критичного мислення, а також підвищує їхню мотивацію до участі в соціально значущій діяльності. Нарешті, важливим підходом є створення сприятливого соціального середовища в закладах освіти, яке заохочує активну участь студентів у соціальному житті [5, с. 83]. Це охоплює впровадження курсів з соціальної відповідальності, підтримку студентських ініціатив та забезпечення можливостей для самореалізації молоді. Позитивне соціальне середовище сприяє формуванню у студентів почуття приналежності до спільноти та стимулює їх до активної участі в суспільному житті.

Висновки. Розвиток соціальної активності студентської молоді є важливим чинни-

ком формування громадянського суспільства. Студенти, як активні учасники соціально-економічних процесів, здатні впливати на зміни в суспільстві, сприяти утвердженню демократичних цінностей та інноваційного розвитку, а соціальна активність студентів сприяє підвищенню рівня їхньої громадянської свідомості та відповідальності, що є необхідною умовою для сталого розвитку суспільства. Дослідження показують, що соціальна активність студентів розвивається під впливом різноманітних чинників, таких як освітнє середовище, сімейне виховання, культурні традиції та соціальні мережі. Важливу роль відіграє також особистісний досвід і мотивація студентів, які визначають їхню готовність брати участь у соціально значущих проектах та ініціативах. Враховуючи ці чинники, необхідно створювати умови для

стимулювання соціальної активності молоді.

Освітні заклади відіграють ключову роль у розвитку соціальної активності студентів й вони мають забезпечувати можливості для реалізації студентами своїх ініціатив, сприяти їхньому залученню до громадських організацій та волонтерських рухів. Активна участь студентів у таких діяльностях не тільки розвиває їхні лідерські якості, але й сприяє формуванню навичок співпраці, комунікації та критичного мислення, що є важливими для їхньої подальшої професійної діяльності.

Одним з ефективних механізмів розвитку соціальної активності студентів є створення та підтримка студентських організацій, адже такі організації виступають платформами для обміну ідеями, досвідом та реалізації спільних проектів. Важливо, щоб адміністрації освітніх

Таблиця 2

Програми та тренінги міжнародного ракурсу, які сприяють розвитку лідерських якостей і ефективних комунікаційних навичок у студентів

Програма/Тренінг	Опис	Організація/Університет	Країна
Harvard Leadership Program	Програма з акцентом на стратегічне мислення, прийняття рішень та ефективне лідерство	Harvard Business School	США
Dale Carnegie Training	Курси з розвитку лідерства, публічних виступів та міжособистісної комунікації	Dale Carnegie Training	США, Глобально
INSEAD Leadership Programme	Інтенсивна програма для студентів, спрямована на розвиток лідерських навичок	INSEAD	Франція, Сінгапур
London Business School Leadership Programme	Курси, орієнтовані на розвиток стратегічного лідерства та організаційних навичок	London Business School	Великобританія
Toastmasters International	Клуби для практики публічних виступів та розвитку лідерських якостей через регулярні зустрічі	Toastmasters International	Глобально
MIT Sloan Executive Education	Програми для студентів, які зосереджені на інноваціях, лідерстві та стратегічному менеджменті	MIT Sloan School of Management	США
Center for Creative Leadership (CCL)	Різноманітні тренінги для розвитку лідерства та комунікативних навичок	Center for Creative Leadership	США, Глобально
Oxford Leadership Programme	Курси для студентів, спрямовані на стратегічне лідерство та трансформаційні зміни	University of Oxford	Великобританія
Carnegie Mellon Leadership and Negotiation Academy	Програма для розвитку навичок лідерства, переговорів та управління конфліктами	Carnegie Mellon University	США
Stanford Graduate School of Business Executive Education	Програми, що охоплюють лідерство, інновації та ефективну комунікацію	Stanford Graduate School of Business	США
Wharton Executive Education	Курси для керівників, спрямовані на розвиток лідерських навичок та комунікацій	The Wharton School, University of Pennsylvania	США
Ashridge Executive Education	Програми для розвитку стратегічного лідерства та організаційних навичок	Hult International Business School	Великобританія
IESE Business School Leadership Programs	Програми, орієнтовані на стратегічне лідерство, інновації та глобальне управління	IESE Business School	Іспанія
IMD Leadership Programs	Курси для керівників, спрямовані на розвиток лідерства, комунікацій та управління змінами	IMD Business School	Швейцарія
Leadership Development Programme at Duke	Інтенсивна програма для розвитку стратегічного мислення та лідерських якостей	Duke University	США

Джерело: складно на основі [10; 11; 13].

закладів надавали підтримку таким організаціям, забезпечували їх ресурсами та сприяли їхньому розвитку. Це створює сприятливі умови для активного залучення студентів до соціально значущої діяльності. Сучасні інформаційні технології також відіграють значну роль у розвитку соціальної активності студентів, адже використання соціальних мереж та інших онлайн-платформ дозволяє студентам швидко обмінюватися інформацією, організувати заходи та координувати свої дії. Це відкриває нові можливості для залучення молоді до соціальної активності, дозволяючи їм брати участь у глобальних ініціативах та проектах.

Зважаючи на вищезазначене, можна зробити висновок, що розвиток соціальної активності студентської молоді є багатограним процесом, який потребує системного підходу. Важливо забезпечувати підтримку з боку освітніх закладів, створювати умови для реалізації студентських ініціатив та використовувати сучасні технології для стимулювання соціальної активності. Тільки завдяки комплексному підходу можна досягти високого рівня соціальної активності молоді, що сприятиме розвитку громадянського суспільства та демократичних процесів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильєва М. П., Коваленко Д. В., Романова І. А. Розвиток соціальної активності студентської молоді як основа соціальної згуртованості суспільства. *Перспективи та інновації науки*. 2023. Вип. № 1(19). С. 45-56.
2. Івженко Ю. Формування соціальної активності студентської молоді. *Нові технології навчання*. 2020. № 94. С. 154-161.
3. Нохріна І., Котелевець А. Соціальна успішність як складова активності студентської молоді. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2024. № 1 (54). С. 141-144.
4. Ступак О. Особливості соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2019. № 10. С. 223-234.
5. Тур О. М., Клевака Л. П. Розвиток емоційно-професійних якостей студентської молоді як показник її комунікативної компетентності. *Scientific notes of junior academy of sciences of Ukraine*. 2023. № 3(28). С. 81-88.
6. Arquisola M. J., Muanar I. A. The Role of family influence, gender, and entrepreneurial education on Indonesian vocational students becoming entrepreneurs. *International Journal of Research in Business and Social Science*. 2019. № 8(5). P. 104-112.
7. Chen P., Chenye B., Gao Q. Proactive personality and academic engagement: the mediating effects of teacher-student relationships and academic self-efficacy. *Frontiers in Psychology*. 2021. №. 12. P. 1-8.
8. Educational statistics of students. World statistics 2024. Statista. 2024. URL: <https://www.statista.com/search/?q=Educational+statistics+of+students.+World+statistics&p=1>
9. Goloshumova G. S., Ershova O. V., Salakhova V. B., Kidinov A. V., Nalichaeva S. A., Yanysheva V. A. Information and educational environment of higher school as a factor of the formation of coping strategies in the structure of students' personality (Ecological and psychological aspect). *Eurasian Journal of Biosciences*. 2019. № 13. P. 1867-1874.
10. Huang Y., Zhang Y., Long Z., Xu D., Zhu R. How to Improve Entrepreneurship Education in "Double High-Level Plan" Higher Vocational Colleges in China. *Frontiers in Psychology*. 2021. № 12(October). P. 1-12.
11. Kanaeva N. A. The role of value orientations in the development of professional identity. *Bulletin of the Cherepovets State University*. 2012. № 3(40). P. 142-145.
12. Khammatova R. S., Gribkova O. V., Tkhuго M. M., Ushakova O. B., Shchetinina N. N., Krashenninnikova E. I., Erofeeva M. A. Specific Features of Value Orientations among the Student Youth in the Context of Digital Transformation of the Education System. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*. 2021. № 13.2. P. 297-306.
13. Moskowitz G. Introduction to Social Cognition: The Essential Questions and Ideas. The Guilford Press. 2024. 576 p.
14. Patitsa, C. D., Sahinidis, A. G., Tsaknis, P. A., & Giannakouli, V. Big Five personality traits and students' satisfaction with synchronous online academic learning (SOAL). *Corporate & Business Strategy Review*. 2021. № 2.2. P. 8-16.
15. Rizal Y., Putu S., Mutohhari F. Digital Entrepreneurship of Vocational Educations: Enthusiasm Level and Entrepreneurial Personality of Students. *Journal of Education Technology*. 2022. № 6.4. P. 578-585.
16. Romanova A. V., Goloshumova G. S., Belousov M. V., Ignatyeva A. V., Korobanova Z. V., Krashenninnikova N. A., Alieva P. S. The sphere of values and meaning of a person and its role in professional formation and development. *Journal of Environmental Treatment Techniques*. 2020. Volume 8, Issue 4. P. 1315-1320.
17. Smiderle R., Rigo S. J., Marques L. B., Peçanha de Miranda Coelho J. A., Jaques P. A. The impact of gamification on students' learning, engagement and behavior based on their personality traits. *Smart Learning Environments*. 2020. № 7.1. P. 1-11.
18. Tentama F., Paputungan T. H. Entrepreneurial intention of students reviewed from self-efficacy and family support in vocational high school. *International Journal of Evaluation and Research in Education*. 2019. № 8(3). P. 557-562.
19. Tovstohan V., Kibenko L. Individualization of the Process of Professional Training of Future Specialists Using Innovative Educational Technologies. Contemporary technologies and society: innovations, artificial intelligence, and challenges. Collective Scientific Monograph. 2023. P. 30-37.